

Бабасва О. В.

к.ю.н., доцент,

доцентка кафедри кримінальної
юстиції

Національного юридичного

університету

імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗБИРАННЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ У ВИГЛЯДІ ГЕНОМНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЛЮДИНИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

З прийняттям Закону України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» від 9 липня 2022 року (далі – Закон) [1], було здійснено спробу законодавчого врегулювання процесів створення і функціонування обліку геномної інформації людини в Україні. Метою прийняття відповідного закону є також удосконалення роботи органів кримінальної юстиції України із запобігання, виявлення, розкриття та розслідування злочинів проти життя, здоров'я, волі, статевої свободи та недоторканості особи, а також інших злочинів і правопорушень, розшуку безвісти зниклих осіб та ідентифікації невпізнаних трупів.

Слід зазначити, що геномна інформація є різновидом біологічних зразків людини, що відноситься до персональних даних, які, у свою чергу, охоплюється правом на невтручання в особисте і сімейне життя, що гарантується Конституцією України (ст. 32), Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (ст. 8), ст. 15 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) та іншими нормативно-правовими актами. У національному законодавстві виправданою метою для обробки персональних даних, відповідно до ст. 3У «Про захист персональних даних» вважається виконання завдань оперативної-розшукової діяльності. Крім того, чинний КПК передбачає як гласне (ч. 3 ст. 245), так і негласне (ст. 274) отримання біологічних зразків людини у кримінальному провадженні, яке здійснюється на підставі ухвали слідчого судді.

Особливості нормативного регулювання підстав відібрання біологічних зразків людини, як різновиду персональних даних, узгоджуються також з Конвенцією 108+ Ради Європи, Директивою ЄС 2016/680 та практикою Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) (рішення ЄСПЛ у справах «С і Марпер проти Сполученого Королівства» [2], «Гогран проти Сполученого Королівства» [3] тощо).

Вказаний Закон покликаний унормувати підстави та порядок державної реєстрації геномної інформації людини шляхом створення відповідного електронного реєстру. Так, відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 1 Закону електронний реєстр геномної інформації людини (далі – Електронний реєстр) – інформаційно-комунікаційна система, що забезпечує збирання, реєстрацію, накопичення, зберігання, поновлення, пошук, використання і поширення (розповсюдження, передачу) геномної інформації людини.

Державна реєстрація геномної інформації проводиться з метою: 1) ідентифікації осіб, які вчинили кримінальне правопорушення; 2) розшуку осіб, зниклих безвісти; 3) ідентифікації невпізнаних трупів людей, їхніх останків та частин тіла людини; 4) ідентифікації осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе (ч. 1, ст. 4 Закону). Держателем Електронного реєстру є Міністерство внутрішніх справ України. Електронний реєстр є функціональною підсистемою єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України. Адміністратором Електронного реєстру є уповноважена Міністерством внутрішніх справ України юридична особа, що належить до сфери його управління або перебуває в його підпорядкуванні.

Відповідно до ст. 5 Закону, обов'язковій державній реєстрації підлягає геномна інформація:

1) осіб, яким повідомлено про підозру у вчиненні умисних тяжких чи особливо тяжких злочинів проти основ національної безпеки України, життя, здоров'я, волі, честі, гідності, статевої свободи та статевої недоторканості особи, власності, громадської безпеки, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів або прекурсорів, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку або стосовно яких обвинувальний акт у кримінальних провадженнях зазначеної категорії злочинів передано до суду;

2) осіб, які вчинили суспільно небезпечні діяння або злочини проти основ національної безпеки України, життя, здоров'я, волі, честі, гідності, статевої свободи та статевої недоторканості особи, власності, громадської безпеки, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів або прекурсорів, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку та до яких за рішенням суду застосовано примусові заходи медичного характеру;

3) осіб, засуджених за вчинення умисних злочинів проти основ національної безпеки України, життя, здоров'я, волі, честі, гідності, статевої свободи та статевої недоторканості особи, власності, громадської безпеки, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів або прекурсорів, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку;

4) установлена з біологічного матеріалу, отриманого під час проведення слідчих (розшукових) дій відповідно до КПК, та неідентифікована;

5) невпізнаних трупів людей, їхніх останків та частин тіла людини, відомості про виявлення яких унесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань або відображено в постанові про початок досудового розслідування, винесеній у порядку, передбаченому ст. 615 КПК;

6) встановлена з раніше відібраних біологічних зразків осіб, зниклих безвісти, або біологічного матеріалу з особистих речей осіб, зниклих безвісти, відомості щодо яких внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань або відображено в постанові про початок досудового розслідування, винесеній у порядку, передбаченому ст. 615 КПК;

7) осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе.

Аналізуючи положення Закону, необхідно звернути увагу на те, що в ньому містяться певні гарантії забезпечення прав особи, зокрема: 1) державна реєстрація геномної інформації проводиться з дотриманням прав і свобод людини і громадянина та відповідно

до таких основних принципів: верховенства права, у тому числі законності та юридичної визначеності, гуманізму, конфіденційності, у тому числі захищеності персональних даних (ст. 3 Закону); 2) державна реєстрація геномної інформації полягає у внесенні до Електронного реєстру відомостей про генетичні ознаки людини та визначених цим Законом знеособлених персональних даних про особу; 3) відомості, що містяться в Електронному реєстрі, є інформацією з обмеженим доступом та не підлягають оприлюдненню; 4) не підлягає повторній державній реєстрації геномна інформація осіб, зазначених у пунктах 2, 3 ч. 1 ст. 5, якщо геномну інформацію таких осіб було внесено до Електронного реєстру на підставі п. 1 ч. першої цієї статті та не було вилучено згідно з цим Законом; 5) строки, порядок та підстави зберігання, вилучення та знищення геномної інформації тощо.

Крім того, положення закону дозволяють забезпечити спрямування і координацію зусиль органів кримінальної юстиції у сфері боротьби зі злочинністю та виконання ними інших функцій (розшуку безвісти зниклих осіб та встановлення осіб невідомих трупів), захисту прав і свободи людини та слугуватимуть ефективним засобом профілактики злочинності.

Поряд із тим, відповідно до ст. 7 Закону відбір біологічного матеріалу для проведення державної реєстрації геномної інформації в пунктах 4 та 6 частини першої ст. 5, ч. 6 ст. 6 цього Закону, здійснюється за рахунок коштів державного бюджету на підставах та в порядку, передбачених кримінальним процесуальним законодавством України. Відбір біологічного матеріалу для проведення державної реєстрації геномної інформації у невідомих трупів людей, їх останків та частин тіла людини, зазначених у п. 5 ч. 1 ст. 5 цього Закону, здійснюється уповноваженими особами судово-медичних установ або закладів охорони здоров'я на підставах та в порядку, передбачених кримінальним процесуальним законодавством України, за рахунок коштів державного бюджету, передбачених на здійснення такими закладами (установами) покладених на них завдань.

Крім того, молекулярно-генетична експертиза (дослідження) біологічного матеріалу, відібраного в порядку, передбаченому частинами 2 та 3 ст. 7 цього Закону, для встановлення геномної інформації з метою її державної реєстрації проводиться суб'єктами, до компетенції яких відповідно до законодавства України належить проведення молекулярно-генетичної експертизи (дослідження), на підставах та в порядку, передбачених кримінальним процесуальним законодавством України, за рахунок коштів державного бюджету, передбачених на здійснення такими суб'єктами покладених на них завдань.

Отже, аналіз наведених положень Закону та КПК дозволяє зробити певні висновки. Так, виходячи з вищевикладеного, відібрання геномної інформації у кримінальному провадженні здійснюється з метою її державної реєстрації та проведення молекулярно-генетичної експертизи (дослідження). Утім Закон, відсилаючи до КПК, не конкретизує, якими саме статтями необхідно керуватися. Враховуючи весь спектр системи процесуальних та слідчих розшукових дій, відповідна інформація може бути фактично отримана і в результаті доступу до речей і документів, проведення обшуку, огляду тощо. Проте вбачаємо, що відібрання геномної інформації має здійснюватися виключно в порядку, визначеному для відібрання біологічних зразків, у порядку статей 245 та 274 КПК. Також Законом визначаються підстави обов'язкового відібрання біологічного матеріалу для

проведення відповідної експертизи, що, у свою чергу, вимагає відповідного нормативного регулювання в ч. 2 ст. 242 КПК.

Таким чином, порядок та підстави збирання геномної інформації людини у кримінальному провадженні має бути детально врегульовано. Така інформація відноситься до категорії чутливих даних і стосується також фізичної недоторканності особи, що охоплюється поняттям «приватне життя», яке захищається ст. 8 Конвенції. Крім того, тіло особи стосується найбільш особистісного аспекту приватного життя, і, як зазначає ЄСПЛ, обов'язкове медичне втручання, навіть якщо воно є мінімальним, становить втручання в це право [4].

Список використаних джерел

1. Про державну реєстрацію геномної інформації людини : Закон України від 9 лип. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2391-20#Text>.
2. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «С і Марпер проти Сполученого Королівства» (*S/ and Marper v. United Kingdom*) від 4 груд. 2008 р., заяви №№ 30562/04 та 30566/04. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22tabview%22:%7B%22document%22%7D%22%7B%22itemid%22:%7B%22001-117816%22%7D%7D>.
3. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Гогран проти Сполученого Королівства» (*Gaughran v. the United Kingdom*) від 13 лют. 2020 р., заява № 45245/15. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%7B%22002-12731%22%7D%7D>.
4. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Юрій Волков проти України» від 19 груд. 2013 р., остаточне 19 берез. 2014 р., заява № 45872/06. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_991#Text.

